

Світлана БОГДАН

КОМУНІКАТИВНА СИТУАЦІЯ ГОСТЮВАННЯ: СТЕРЕОТИПИ МОВНОЇ ПОВЕДІНКИ ВОЛИНЯН І ПОЛІЩУКІВ

Svitlana BOHDAN. On Communicative Situation of Guesting: Some Stereotypes of Volhynians' and Polissians' Lingual Behaviour.

Гостинність традиційно вважається однією з диференційних ознак української ментальності. Пошанування гостя, що виявляється в системі узвичаєних народних стереотипів, сягає ще до християнських часів: *гiст' хати ни пирилéжит'* (СвСм), *чем багáти / тем і рáди* (СвСм), *гiст' у двир / сóнце ў хáту* (СвСм). Християнство привнесло ще й переконання, що гість є посланцем Бога, а отже, пошанівок до гостя визначає міру поваги до Всевишнього. Це й зумовило не лише шанобливе, а особливе, благоговійне ставлення до гостя. Протягом століть формувалися й корегувалися мовноетикетні моделі, які визначали комунікативний статус і поведінку гостей та господарів. Вони й утворювали в сукупності цілісну поведінкову систему українського гостювання. На реконструкції й описі його основних структурних компонентів, стереотипних для мовної поведінки волинян і поліщуків, буде зосереджена увага в цьому дослідженні.

Як відомо, гостювання буває двох типів: *пiдготовленим* (тобто заздалегідь запрограмованим, це стосується передусім різних комунікативних ситуацій родинної й календарної обрядовості) і *спонтанним* (інакше кажучи, непередбачуваним, здебільшого – повсякденним), а гості, відповідно, бувають *прошеними* (проханими) й *непрошеними* (непроханими). І хоча на Волині й на Поліссі дотепер побутує відома не лише українцям примовка щодо другої категорії гостей (*никлékани гист' худжé татарина* (СвСм), це щонайменше позначається на особливостях стереотипів мовної поведінки. Зауважмо й те, що в давнину волиняни й поліщуки значно частіше, як свідчать результати

інтерв'ювання й анкетування, ходили в гості без особливих запросин, зокрема до найближчої родини, до сусідів. Такі відвідини мали, до того ж, регулярний характер. Гостями дуже часто ставали випадкові подорожні, передусім ті, яких заставала ніч у якомусь населеному пункті.

Щоправда, як стверджують інформатори, така відкритість комунікативних зв'язків і контактів, неупереджене ставлення до незнайомих гостей починають руйнуватись, особливо в другій пол. ХХ ст. Водночас вони зауважують, що такі зміни – не лише реакція людей на соціальні умови, які призвели до видозмін міжособистісних стосунків. Ці зміни – ознака глибокої корозії основ української духовності. На Волині в с. Шельвів Локачинського р-ну, побутує, зокрема, легенда, що стихійне лихо, яке трапилося в цьому селі у 80-их рр. ХХ ст. й зруйнувало всі хати, крім однієї, – наслідок недобррозичливого ставлення мешканців цього села до подорожнього, якого напередодні ніхто, за винятком однієї родини, не зголосився переночувати. А отже, порушення узвичаєного прихильного ставлення до гостя, навіть випадкового, дотепер вважається відхиленням від поведінкових стереотипів.

Варто зазначити й те, що в давнину, на противагу сучасності, частіше ходили в гості в будень, аніж у свята. Це також визначало особливості традиційного українського гостювання.

Домінантними в комунікативній ситуації гостювання можна вважати такі структурні елементи: **запрошення**; **прихід гостя** /-ей, що супроводжувався відповідними формулами вітання й фразами-відповідями; **прийом гостя** /-ей (вибір місця для нього, пригощання, частування, чаркування, тостування, припрошування); **відхід гостя** (форми вияву вдячності, прощання з господарями).

Структура й семантика формули запрошення залежить передусім від типу гостювання: **звичайне** (в будні дні або в неділю) чи **урочисте** (на престольні чи рокові свята, з нагоди родинних свят – хрестин, весілля тощо). Подібність звичайних та урочистих запрошень (за винятком весільних) виявляється в тому, що їх основу становлять дієслова **приходити**, **заходити**, **ходити**, **прийти**, **приїжджати**, **просити**, **ждати**. Найуживаніші формули з лексико-граматичним центром – імперативом дієслів **приходити** (*приход' те, приход', пріхóт' те, пріхóт'*), **прийти** (*прийдіте, прийді, прийдé*), **заходити** (*захóд' те, захóт' те, захóд', захóт'*). Лексеми *ждати* (*ждéмо*), *приїж-*

джати (приїжджіти) вживаються в говірковому мовленні спорадично.

Опорні дієслова **просити** і **ждати** (дуже рідко) мають особову форму множини і почасти – однини, напр.: *прошу́ ї го́ст'і* (Фдж), *прусу́ ду мине́ ї густи́ну* (Мйд), *про́симо пр'їти́ до нас* (Злз), *про́симо при́те пугуст'увати́ ду нас* (Збжж).

Своєрідну “семантичну рівновагу” в цих формулах створює здебільшого обставина мети, пор.: *ї го́ст'і* (Збж), *в го́сти* (Свд), *ї го́сти* (СвСм), *ї гості́ну* (Слвт), *в госте́ну* (Плм), *ї густи́ну* (Збжж), *на гостино* (Сдл), *ї густи́ну* (Блн), *в гостину* (Плс), *на госте́ну* (Врк, Дбр, СвСм), рідше – *на прáзн'ік* (Злх), *на с'в'ето* (СвСм), *на прáзник* (Глд, СвСм, Слв), *на вичорниці́* (Жрвч), *на вичурне́ци* (СвСм), *на чарчі́ну* (Зрд), *на пиро́гі* (Озр).

Почасти обставина мети замінювалася узагальненою вказівкою на суб'єкт / суб'єкти: *до нас, ду нас, до себе, ду себе, до мене, ду мене, ду мине́*.

Розширення типової двокомпонентної моделі можливе завдяки обставинам часу: *ї нед'їл'у, їза́ўтра, за́ўтра, поза́ўтр'їю* тощо, іншим обставинам мети (напр.: *захо́д'те до нас / по-ча́ст'їємо Вас* (Грд, Лск), *прихо́д'те ї го́ст'і / поси́димо́ / поговóримо* (Хтш)) і особливим виразами прохання, що підкреслюють бажаність майбутнього приходу гостей (напр.: *прихо́д'те до нас ї гости́ / не ми́найте* (СвСм), *не в'їдмо́л'а́їтес'а в'їд за́прóсин* (Шлв), *їшан'їте свої́м прихо́дом, хо́чимо ба́чити вас у себе́ їдо́ма* (Тбл), *бу́демо рад'ї* (Ббн, Мрк), *бу́димо ра́ди* (СвСм), *ни гру́м'їча́йте, ни здава́їтис'а на про́з'бу* (Глд, СвСм), *ни погорд'їте* (Зст)).

Зауважмо, що узвичаєні для сучасного мовлення вставні слова *будь ласка, будьте ласкаві* функціонують у структурі таких виразів досить обмежено і не типологічні для них. Складні дієслівні присудки формул запрошення функціонують також рідко, напр.: *про́симо при́те ї го́сти* (СвСм).

Запрошуючи на престольне (храмове) свято, нерідко вживають саме епітет *престольне* (або *престольний*): *престо́л'не с'в'ето, присто́л'ни прáзник*. А на рокові свята – зазначають назву самого свята з усіма можливим фонетичними й морфологічними варіантами.

У запросинах на хрестини, крім опорних лексем *хресті́ни, христéни, христéне, хрешчен'а, на ка́шу*, нерідко вживають також різні но-

мінації дітей (*диті́на, дитéна малá, малéї*), напр.: *прихо́т'те на христéни ду на́шуїї дитéни* (Збжж), *прихот'те на христéни до на́шого малóго (малéї)* (Ксн).

Більшою урочистістю й варіативністю відзначаються стереотипні запрошення волинян і поліщуків на весілля. Їх структурно-семантична організація майже не відрізняється від тих, які функціонують в інших регіонах України. Типова модель такого запрошення містить, як відомо, дієслово **просили** (**просив, просила**), **просить** + іменник **мати, батько (тато)** + дієслово **прошу** (**прося**) + займенник **я** + дієслово **прийдіте** (**приходьте**) + обставина місця **до нас** + обставина мети **на весілля**.

Говіркові відмінності в конструюванні цієї формули позначені передусім у позиційній варіативності основних структурних компонентів (пор.: *прусе́ї ба́т'ко / прусéла ма́ти і їа вас прусу́ / прихо́д'те ду нас на вес'їл':е* (Мкл), *і ма́те про́сит' / і бат'ко про́сит' / і їа прошу́ на моє́ вис'їл':е* (Тбл)), їх лексичному (пор.: *просі́ли ма́ма і тато* (Лск), *прасі́ї ба́т'ка / прасі́ле ма́ти* (Влм)); морфологічному (пор.: *прийд'їте до нас на сва́д'бу* (Сдл), *просі́ли та́то / просі́ли ма́ма і їа вас прошу́ до мене́ на веис'їл':а* (Мвн)) і найчастіше – фонетичному варіюванню (напр.: *прусе́ли ба́т'ко* (Збжж), *прусі́ли ма́ти* (Вшн), *просе́ли ма́ти* (СвСм); *прихо́д'те до м'їне́ на в'їс'їл':е* (Олн), *і їа прошу́ при́їти до мене́ на вис'їл':а* (Скб), *прихо́те ду нас на вес'їл':е* (Мкл), *і їа прошу́ пр'їді́т' до мене́ на в'їс'їл'а* (Крс) тощо). Важливо й те, що почасти формула запрошення може трансформуватися в складно-підрядне речення (напр.: *просе́ли ма́ма і та́то / і їа вас прошу́ / шоб вите́ при́їшлé до мене́ на вес'їл'а* (Грд), *просі́ли ма́ма / просі́ли та́то / і їа прошу́ / жеп ви при́їшли́ доу мене́ на вес'їл':а* (Нхв)).

У деяких формулах дієслово *просити* не повторюється, а є спільним для двох підметів: *просі́ї ба́т'ко і ма́ти* (Чрн). Однак значно частіше це дієслово вживається у формі множини, незалежно від того, чи стосується обох іменників чи лише одного з них, напр.: *просі́ли ба́т'ко / просі́ли ма́ти* (Рдв), *прусе́ли ба́т'ко / прусе́ли ма́ти* (Збжж), *просі́ли ма́ма / та́то* (Шлв), *просі́ли ба́т'ко / ма́ти* (Гйк, Жрвч). У цих виразах представлена особлива гоноративна форма множини, традиційна для мовного етикету українців загалом. Дуже рідко в запрошеннях вживана номіна-

ція **батьки**, напр.: *просіли бат'кі і йа прошу / приход'те до нас на вес'іл':а* (Зрд).

Факультативно формула запрошення може мати номінацію *старша дружка*, яка розширює перелік осіб, котрі запрошують на весілля, напр.: *прусіли ма́ма / прусіли тато / про́сит му́йя ста́рша дру́жка* (Клч).

Іноді вираз запрошення доповнено лексемами *хліб, сіль*, які надають йому особливого урочистого звучання, напр.: *ба́т'ко просіли / ма́ти просіли / і йа прошу́ на хлі́б / на с'і́л' / і до ме́не на вис'і́л'а* (Мщн, Жрвн), *просіли ма́ма / та́то на хлі́б / с'і́л' / а йа прошу́ на вес'і́л'а* (Стр), *про́сит ба́т'ко / про́сит ма́ти / приход'те на хлі́б / на с'і́л' / і на мо́йе вис'і́л':а* (Ксн). У с. Радовичі формула запрошення має ще й лексему *коровай*: *просіли бат'ко / просіли ма́ти / і йа прошу́ на хлі́б / на с'і́л' / на корова́й і до ме́не на вес'і́л':а*. Іноді лексема *хліб* поєднується з епітетом *Божий*, напр.: *просі́ў ба́т'ко й ма́ти / і йа прошу́ на хлі́б Бо́жий / на вис'і́л':е* (Плс), *прошу́ на хлі́б Бо́жий / на вис'і́л':е* (Жрч).

В окремих говірках формула запрошення має усічений варіант узвичаєного виразу, пор.: *прошу́ на вес'і́л':а* (Збж), *кра́сно просі́мо до нас на вес'і́л':а* (Обл). Почасти в запрошенні конкретизовано коло запрошених осіб, напр.: *запро́шу́юу у с'і́х на вис'і́л':е / хто ў ха́ти йе* (Дбр).

Вітальні формули в будень і в свято, як свідчать результати дослідження, не мають суттєвих відмінностей, за винятком рокових і храмових свят. На противагу буденним, святковим вітанням містять номінації того чи іншого свята або узагальнені лексеми *с'в'ато, с'в'ето, пра́зник, пра́знік, пра́знічок, ни́д'і́л'а*, напр.: *с пра́зником бу́д'те кре́пк'і* (відповідь: *і вам хай Бог здуро́в'я пушле́*) (Клч), *з пра́зничком Вас* (Тбл), *с пра́знічком* (Плм).

Поряд із часто вживаними *до́бри́ ден', до́бри ден', добриде́н'* у говірках побутують й інші традиційні вітання, напр.: *до́брага вам дн'е* (Влм), *здорове́н'ке бу́ле* (Плм), *здорове́йке бу́ле* (Тбл), *здорове́йки бу́лі* (Чрн). У Прибужжі поширене вітання *в'іта́йте* (Плм, Збжж), *вита́йте, вита́йте ж* (Глд, СвСм), відповідь – *в'іта́йім вас* (Плм), *до́бруго здоро́в'ячка* (Збжж), *д'еку́юу за вита́н':е* (Глд, СвСм). У відповідь на вітання *добрий день і здоровенькі були* можлива фраза-повтор, однак значно частіше така формула видозмінена, зокрема в мовців старшого віку, напр.: *здорове́йке бу́ле – хай і вам Биг здоро́в'я да́е* (Тбл), *здорове́йки бу́лі – до́брого*

здоро́в'ячка (Чрн), *добриде́н' – з пра́знічком* (Нйн), *з с'в'а́том бу́д'те кре́пк'і / здуро́в'і – і вам хай Бог здуро́в'я пушле́* (Клч).

У вітаннях, що містять лексеми *свято, пра́зник* або назви якогось свята, фраза-відповідь трохи інакше щодо структурно-семантичної організації, пор.: *з с'в'а́том вас – з ва́ми здоро́вими* або *Вас то́же, наўзайе́м* (Чрн); *с пра́знічком – з ва́ме здоро́в'іме* (Плм), *з Йіва́ном – вза́йімно* (Збжж), *с три́йц'у́юу с'в'а́т'юу Вас / шче́с'т'а / здуро́в'ла – і ве бу́д'те здуро́ви* (Збжж), *з с'в'а́том вас – і вас то́же* (Мйд), *з с'в'а́течком – вас то́же* (Нйн), *з с'в'е́тичком Вас – спас'ібо́г вас то́же* (Хтш). Найуживаніша відповідь у цій ситуації – *Вас то́же і з Ва́ми здоро́вими*.

Серед Різдвяних вітань найчастотнішими є такі моделі: *з Ру́здво́м Христо́вим – вза́йімно* (Вшн), *з Ро́жеством Христо́вим – з с'в'а́том вас* (Нхв), *з с'в'а́тім Ро́жеством* (Зчв), *Христо́с рожда́йц'а – сла́в'імо йо́го* (Вл), *з Ру́здво́м вас* (Рдв), *Христо́с рожда́йц'а – з Ро́жеством* (Кмр), *Христо́с рожда́йц'а – сла́в'імо йо́го, сла́вимо йо́го* (Влкг), *Христо́с рожда́йт'с'а – сла́в'іте* (Зрд), *Ісу́с рожда́йц'а – сла́в'імо йо́го* (Стр), *Христо́с роди́ц'а – сла́в'ім йо́го* (Глб), *з с'в'а́тем Ру́здво́м бу́т'те здоро́ви – з ва́ми здоро́вими* (СвСм).

Прийшовши в гості на Водохреща, на Волині й на Поліссі вітаються здебільшого так, як і на Різдво. Значно рідше вдаються до особливого вітального виразу, як-от: *з водо́юу св'ято́юу – вас то́же* (Хтш), *Христо́с крещча́йц'а – сла́в'імо йо́го* (Шлв), *з Вудо́хришчами с'в'а́тіми – вас то́же* (Вшн), *з Вудо́хришчем вас – і вас з с'в'а́том* (Клч), *з с'в'а́тім Вудо́хришчем – спасі́ Бо́же, суді́ Бо́же з ва́ми здоро́вими* (Смл), *з Горда́н'оюу вас – і вас з Горда́н'оюу* (Нхв), *Христо́с хришча́йц'а – сла́в'імо йо́го* (Ксн), *Христо́с хришча́йт'с'а – сла́в'у́ йо́го* (Блн), *з Вудо́хришчами* (Зчв), *з Вудо́хришчем – вас то́же* (Вл), *з'і с'в'а́том с'в'а́того Вудо́хришча* (Хвр), *в'іта́ємо з днем хре́мчен':а* (Зрд), *з Вудо́хришчами – вас то́же* (Плс). Вітання й відповіді на зразок *Христо́с хришча́йім'с'а – ў рі́чц'і Йо́рдан'і* (Жрвч), *Христо́с хришча́йе – на рі́чц'і Йо́рдан'і* (Мйдл), *Ісу́с крещча́йц'а – ў рі́чц'і Йо́рдан'і* (Стр) загалом донедавна не були типові для цього регіону, оскільки вживані лише в окремих говірках.

Більш однотипні вітання на Великдень, відмінності виявляються в основному у фонетичному

складі лексем *воскрес* і *воістину*, напр.: *Христос оскрес* – **во'стину оскрес** (СвСм), *Христос вускрес* – **ву'істино вускрес** (Вшн), *Христос воскрес* – **воіст'іно воскрес** (Ксн), *Христос воскрес* – **воістино воскрес** (Злн), *Христос вускрес* – **ву'істину вускрес** (Зст).

Цікаве вітання в день Трійці зафіксоване в с. Велика Глуша Любешівського р-ну: *нав'іки слава з Тр'ійцею*, відповідь – *нав'іки слава із зел'еними с'ватами*.

Гостей здебільшого зустрічали на порозі й запрошували до хати. Виявом традиційного пошанування гостя вважається місце: найшанованіших гостей саджали на покуті під образами, а в дні родинних свят, дотримуючись родинної ієрархії.

Неодмінним елементом гостювання волинян і поліщуків, незалежно від свята (і навіть у будень) було частування. Раніше в гостях пили, за свідченням інформаторів, небагато: *пилé мáло / к'éлишк'і / йак напéрстк'і / páру раз тiкo та пóрцiйкa обéйдe* (СвСм). Тримаючи *пóрцiйкy* в руках, виголошували до того, хто сидів поруч, тост. Пізніше одна чарка була замінена багатьма, для кожного гостя окремо, однак, зауважмо, що ця традиція визначає вже лише другу пол. ХХ ст.

Традиційне гостювання двокомпонентне: вираз гостювання неодмінно супроводжується фразою-відповіддю. Типологічними для волинян і поліщуків можна вважати тости: *бúд'мо* (Брз, Гщ, Жввн, Жрвч, Нхв, Олн, Птк, Стр, Тлн), відповідь – *пий здорóви* (Тлн), *на здорóв'є* (Олн), *пиймо* (Жрвн), *дай Бог ни остáн'у* (Гщ), що є, очевидно, усіченим варіантом виразу *бúд'мо здорóв'і* – *дай Бóже* (Грд, Лск, Хвр), *буд'мо здорóв'і* – *бúд'мо* (Сдл), *бúт'те здурóв'і* (Мщн), *бúд'мо здорóве* – *пéйте здорóве* (Плм), *бúд'ма здарóви* – *пийте здарóви* (Влм), *бúт'мо здурóв'і* (Свд), *бúд'те здорóв'і* – *на здорóбуйачкo* (Хтш), *буд'мо здурóви* – *пумагайб'і* (Блн).

Не менш уживані й інші стереотипні формули, що почасти мають гумористичну тональність, напр.: *за здорóб'я вáше і ў гóрло нáше* (Трч), *даі Бóже ни гостáн'а* (Грд), *даі Бóже ни пос'л'ідн'у* (Злз), *шоб ме мáли і дрúг'ім давáли* (Грд), *шоб ўс'і здоурóв'і булі* (Олн), *вип'ємо за ўсе дóбре* (Гйк), *хаі ведéц'а* (Ясн), *веп'ємо за здорóб'є* (Мкл), *давáйте вип'ємо за ўсе дóбре* (Брс), *даі Бог здорóвл'є жéти і жéти* – *даі Бóже* (Збжж), *пéйте / пáне / пóк'і жéви / за мер / за спок'ій і шче по так'ій* (Дбр), *примі Бóже за л'ікарство* (Мйд), *за мир / за покóй ш:ó по такóй* (Врк), *на здорóвл'а* (Врк), *веп'ємо до дна / шоб булá*

дúмка йіднá (СвСм), *веп'ємо до дна / бо на дн'і молод'ійі д'н'і* (Клд). До часто використовуваних належать також поширені римовані гостювання: *шоб п'іти / так нап'итис'а / шоб л'уб'іти / то кóжного дн'а / шоб ўпáсти та заб'итис'а / алé з дóброго кон'á* (ВлкГ), *даі Бóже сто рóк'іў п'іти і сто рóк'іў прож'іти / чéрез ден' / чéрез два до кúма ў гост'і ход'іти* (ВлкГ).

Жодне гостювання ні на Волині, ні на Поліссі не обходилося (і не обходиться!) без припрошування пити-їсти. Вважалося навіть, що гостина, за відсутності припрошування, втрачала свою гостинність. А тому господарі (в дні звичайного частування), кухарки, певні дійові особи в дні весільного дійства, хрестин час від часу зверталися до гостей із спонуканням їсти-пити. Нерідко припрошування, зокрема, на весіллі мали музичний супровід, як-от: *тiште / гостойк'é / й'ште / сéвого волá зй'ште / сéвого рогáтого / мé рóду багáтого*. Гості відповідають: *а ме вас ни просéли / шоб витé сéвого бéли / булó свин'у заколот'і / свин'у ни до робóти* (СвСм).

У звертаннях до гостей переважають опорні лексеми *гост'і, гóсти, гóсте, гостойк'é, гостон'кé, гóстон'к'і, гóстон'ки, гóс'т'ін'к'і, гостун'к'і, гаст'ілкé*, значно рідше – *л'удк'é, л'уди, л'уткóве, л'удон'к'і, кúме, кúмо, кúмц'у, свáте* тощо. Такі апелювати нерідко поєднані з епітетами **добрі** (найуживаніші варіанти – *дóбр'і, дóбри*), **дорогі** (*дорог'ейі, дорог'і, дорог'ійі, дуруг'і, дуруг'ійі, дорог'ейі, дорог'ейк'і, дуруг'ейк'і, дорог'ен'к'і*), **любі** (*л'уби, л'уб'і, л'убийі*), **шановні** (*шанóун'і, шанóвни*), **кохані** (*кохán'і, кохáни*).

Основу виразу (виразів) припрошування становлять дієслова **пити, випити, їсти, пригощатися, вгощатися, угощатися, пастися, живитися, кусати, попрóбувати, покуштувати, частуватися**, напр.: *пас'итис'а / на нас ни див'итис'а / бо ме з сéй хáти / повéн'і вас прохáти* (Дбр), *гóсти мої шанóвни / прош'у вас / част'уйтис'а / а на бiл'ше пирибач'ейте* (СвСм), *пéйте / ўгошчайтис'а / л'удкóве / а на бiл'ше пирибач'ейте* (Глд, СвСм), *й'ште на здорóл'а / ни грéбуйте* (Дрз), *пéйте / й'ште / моїй дорог'ен'к'і / ни здавáйтис'а на прóс'бу* (СвСм), *а веп'итено / а зй'штено* (Нйн), *воі / кúмц'у дорог'ейка / то ж веп'ите грамул'ку / то ўже і йа з вáми веп'у* (Збжж), *пийте / гостойк'é / й'ште / ни об'їжайте сибé / увáжте нас* (ВлкК), *не горд'уйте / гост'і дорог'і / кусáйте* (Мвн), *пéйте / й'ште / ни стидáйтис'* (Тбл) тощо.

Найпростіший вираз пригощання містить ли-

ше одну із названих опорних лексем, напр.: *пригошча́йтес'* (Злн), *вє́пште* (СвСм), *пійте* (Збжк) і т. ін., однак такі форми припрошування нечастотні.

Специфіка формул припрошування виявляється в поєднанні з вибаченнями, посередництвом яких передається особлива риса українського гостювання: применшення заслуг господарів, напр.: *прош́у / гостон'ки / не об'їжа́йтес'а / шо майім / тим їгошча́йім* (Збжк), *п'ї́йте / гост'їц':а / вибача́йте шо нема́* (Озр), *ї́ї́йте / гості / ї́ї́йте / шо майі́ма / те дайі́ма / пирибач'ї́йте / мо́же чаго́с' нима́* (Влм), *ї́ї́йте / доро́гі гост'і / на кра́йше вибача́йте* (Кшв).

Почасти припрошування завершуються пересторогою-побажанням, як-от: *пійте / да не ўпива́йтес'* (МйдЛ). Іноді вони містять причину або мотивацію, яка спонукає до чаркування, напр.: *випі́йте / добра́ гор'ї́лка* (Скр); *пійте / куме́ / гор'ї́лку відні́ні до понеді́лка / від понеді́лка аж до ві́торка / бо в кума́ добра́ гор'ї́лка* (Ярв); *пє́ймо до дна /шоб бу́ла думка́ ї́ї́днá* (Глд, СвСм); *а вє́пште /л'удк'е́ /шоб на́шим молодéм до́бре жи́ло́с'а / хто менé не уважа́йе / то́ї не вє́пше* (Нїн); *випі́йте до дна / шуб ї́ім ни ўстава́лис'а сл'óзи* (Грх); *попробу́йте ўсе потро́хи / бо не мо́жна так / пійте / бо ў на́їг'їршого хаз'а́йіна пійт' три ра́зи / а їа не думáю / шчо тут хаз'а́йін погáний* (Чрн).

Деякі припрошування мають жартівливу тональність: *ї́ї́ште / гостон'кэ́ / і ї́ долон'і р'ї́йте / шчоб долон'і шум'ї́ли / шоб ве ї́ї́сти ни хот'ї́ли* (Плм); *ї́ї́ште / л'уде до́бр'і / бо гор'ї́лка холо́не* (Прв). Якщо гість відмовляється пити, послуговуючись, скажімо, узвичаєним *ни прос'ї́те / бо ни мо́жу* або навіть запрягаючись: *н'е / креж бо́же ни мо́жу* (СвСм), цілуючи при цьому хрест, складений пальцями, то нерідко вдаються й до вдаваних погроз (напр.: *пє́йте / бо за ко́м'ір вє́л'ю* (Брз), *пє́йте / пє́йте / а то за па́зуху вє́лийу* (СвСм)) або навіть образ (напр.: *їа б з ва́ших рук і смолé вє́пшї́ би / а ни тї́ко ту по́рщї́ку* (СвСм)).

Іноді, все-таки піддаючись на прохання господарів, гості казали: *ха́ї здо́ровїа зру́шу / а випи́ти му́шу* (Слн). Дуже часто для припрошування використовують рядки відомого пісенного тексту "Що́сь у горлі деренчи́ть, деренчи́ть, треба його́ промочи́ть, промочи́ть". Іноді ці рядки, як нагадування, звучать і з вуст гостей, набуваючи функціонального статусу випрошування.

Припрошуючи їсти, скажімо, вареники, пироги

нерідко примовляють: *зї́їште до па́ри / шоб ни забра́ли (або – ни зї́їли) татари* (СвСм); *зї́їште до па́ри / шоб д'ї́ти ни бу́ле татáри* (Збр); *зї́їште до па́ри / шоб ни гни́ле шпа́ри* (Гпл).

Якщо гостювання, зокрема звичайне, затягувалося, то гості вставали самі й казали: *пора́ і чє́ст' зна́ти*. Однак частіше про завершення гостювання сигналізували певні ритуальні страви чи дії.

Гості обов'язково дякували за гостювання, послуговуючись узвичаєними стереотипами. Типологію мовної поведінки волинян і поліщуків визначають вирази з опорною лексемою **дякувати** (рідше – **вдячний**): *д'а́куйемо́ ц'ому́ сто́лу* (Мйд); *д'а́куйімо́ ц'ому́ сто́лу п'ї́димо к дру́гому* (СвСм); *д'а́куйу за хл'ї́б / с'ї́л'* (Шлв); *д'а́куйу за їгошчє́н'ї́е* (Нхв); *д'а́куйу ва́ш'і ха́т'і* (Смн); *д'а́куйу за їгошчє́н'ї́е* (Клд); *вє́л'ми ї́д'ачна* (Хвр); *д'а́куйу за гост'ува́н':а* (Глб); *д'а́куйу за гості́н':іс'т'* (Івн); *д'а́куйу за ўс'о* (Зст); *д'а́куйімо за те / шчо спилé / зї́їли / ха́ї вам Бог ї́дєс'ати́ро да́с'ц' / д'а́куйімо за хл'ї́б / с'ї́л' / за ка́шу і за ме́лост' ва́шу* (СвСм). Не менш часто використовують вони і лексему **спасі́бо**: *спас'ї́бо за при́їом* (Чрн); *спас'ї́бо за пригошча́н':а* (Чрн); *спас'ї́бо за їгошчї́н':е* (Зчв); *спас'ї́бо вам / шо ви нас при́їмали* (Кмр); *спас'ї́ба / ха́ї Бог сі́лку вє́рне* (Крсн); *спас'ї́бу за ўсе / в'їбач'ї́те / їек шос' не те* (Нїн). Вислови із лексемою **спасі́бо** належать до спорадичних, напр.: *спас'ї́бо́г вам за хл'ї́б / за с'ї́л' / за ва́шу гості́ну* (Хтш).

Як бачимо, друга частина таких виразів конкретизує, за що власне гість висловлює вдячність: *за угошчє́н'ї́а* (Збжк), *за угошчє́н'ї́е* (Озр), *за угошчє́н'а* (Олн), *за гостє́ну* (Гщ, Плм, СвСм, Тбл), *за гості́ну* (Жрвч, Мйд), *за хл'ї́б / с'ї́л'* (Жрвн, Кшв), *за густі́ну* (Трч), *за ўсе* (Пск, Кбч), *за при́їом* (Збжж), *за ша́ну* (Дбр), *за частува́н':а* (Шлв). Іноді такі вирази вдячності побудовані за принципом протиставлення, напр.: *о́ї не над'а́куватис'а* (Нїн); *ни над'а́куйу́с'а вам* (СвСм).

Після слів вдячності зазвичай слідує фразо-відповідь, напр.: *д'а́куйу за їгошчє́н'ї́е – да́ї Бо́же ўс'о́го до́брого* (Нхв); *спас'ї́бо за густі́ну – да́ї Бог вам здо́ровїа* (Блн); *Бо́гов'і і вам д'а́куйу – на здо́ровїе* (СвСм).

Вирази вдячності можуть виступати елементом складеної мовноетикетної формули, сполучаючись із узвичаєними виразами прощання, напр.: *д'а́куйу вам за ўсе / шчаслє́во вам ї́става́тис'а* (Тбл); *д'а́куйемо́ за хл'ї́б / с'ї́л' / остава́йтес'а з Бо́гом – ї́д'їт' з Бо́гом* (Шлв); *шчаслє́во*

ўставáтис' / хадзáйáм спас'áбо за ўсе (Збжж) або побажання д'экуйíмо за гостéну / хаí Госпóд' нагорóдит' вас у комóр'і і обóр'і / шоб мáли соб'í / шче і л'ўде пригостéти – Бóгу с'в'атóму д'экуй'те / пирибач'éйте на нас (СвСм).

Своєрідність прощального діалогу визначають ті випадки, коли вираз-відповідь є вибаченням, напр.: *спас'áбо за гостéну – вибачáйте / йакшó булó шóс' ни так (Плм); д'экуйíмо за гостéну – пирибач'éйте / мо шó булó ни так (СвСм); д'экуйíмо за хл'íб / за с'íл' / за вáшу горíлку і за хорóшуйу погов'íрку – вибач'éйте / йак булó / так пріймáйте (СвСм).* А іноді він начебто заперече потребу у вдячності, напр.: *нима за шó / д'экуват' вам / шó одв'ідали (Злз).*

Господарі висловлювали вдячність навзаєм: *д'экуйíмо за те / шó спилé / зйíли / хаí вам Бог ўдэс'ати́ро дас'ц' – ід'íte здорóви / д'экуйíмо / шó прійшлé (СвСм).*

Почасти гості вдавалися до жартівливого дякування, напр.: *д'экуйíмо вам / панóве / за вáши милóс'т'і / самé зйíли мн'асо / нам остáвили кос'т'і (СвСм).*

Гості нерідко в “прощальному” слові висловлювали сподівання на наступну зустріч (напр.: *даí Бо́же скóро зно́ву зобáчитис'а (Слвт); даí Бо́же ше пубáчитис' (Мкл),* відповідь – *даí Бо́же),* зверталися із запросинами в гості до себе (напр.: *спас'áбо за ўсе / до нас пр'íхóд'те (Злз),* пор. із фразою-відповіддю господарів на узвичаєне прощання: *бува́йте – ход'íte здорóв'íйі / захóд'те шче (ВлГ)),* просили вибачення за завдані незручності й клопіт (напр.: *прошчавáйте / ни згáду́йте лíхом (Влм)).*

А отже, ситуація гостювання відзначається своєю рідною структурованістю, кожному елементу якої відповідає ціла система узвичаєних стереотипних виразів, що реалізована значною кількістю мовних варіантів. Аналіз цієї системи засвідчує органічний зв'язок мовноетикетних стереотипів із традиційною гостинністю волинян і поліщуків та пошануванням гостя.

Список населених пунктів

Брз – с. Березичі Любешівського р-ну Волинської обл.

Брс – с. Берестяни Ківерцівського р-ну Волинської обл.

Блн – с. Білин Ковельського р-ну Волинської обл.

Ббн – с. Бубнів Володимир-Волинського р-ну Волинської обл.

Влг Г – с. Велика Глуша Любешівського р-ну Волинської обл.

Влк К – с. Великий Курінь Любешівського р-ну Волинської обл.

Влм – с. Велимче Ратнівського р-ну Волинської обл.

Вшн – с. Вишнівка Любомльського р-ну Волинської обл.

Вл – с. Воля Ковельського р-ну Волинської обл.

Гйк – с. Ворокомле Камінь-Каширського р-ну Волинської обл.

Глб – с. Гайки Турійського р-ну Волинської обл.

Глд – с. Голоби Ковельського р-ну Волинської обл.

Глд – с. Голядин Щацького р-ну Волинської обл.

Грд – с. Городно Любомльського р-ну Волинської обл.

Грх – с.м.т. Горохів Волинської обл.

Гпл – с. Гупали Любомльського р-ну Волинської обл.

Дбр – с. Добре Камінь-Каширського р-ну Волинської обл.

Дрз – с. Дроздні Ковельського р-ну Волинської обл.

Жрч – с. Жиричі Ратнівського р-ну Волинської обл.

Жрвч – с. Журавичі Ківерцівського р-ну Волинської обл.

Жрвн – с. Журавники Горохівського р-ну Волинської обл.

Збр – с. Заброди Ратнівського р-ну Волинської обл.

Збжж – с. Забужжя Любомльського р-ну Волинської обл.

Збжк – с. Забужки Кобринського р-ну Брестської обл.

Злз – с. Залізниця Любешівського р-ну Волинської обл.

Злх – с. Залухів Ратнівського р-ну Волинської обл.

Зрд – с. Зарудче Любешівського р-ну Волинської обл.

Зст – с. Заставне Іваничівського р-ну Волинської обл.

Зчв – с. Заячівка Ковельського р-ну Волинської обл.

Злн – с. Зелена Ковельського р-ну Волинської обл.

Івн – с.м.т. Іваничі Волинської обл.

- Кшв – с. Кашівка Ковельського р-ну Волинської обл.
- Крсн – с. Карасин Маневицького р-ну Волинської обл.
- Кбч – с. Кобче Рожищенського р-ну Волинської обл.
- Клд – с. Колодежи Горохівського р-ну Волинської обл.
- Кмр – с. Комарове Маневицького р-ну Волинської обл.
- Крсн – с. Красів Горохівського р-ну Волинської обл.
- Клч – с. Кульчин Ківерцівського р-ну Волинської обл.
- Ксн – с. Куснище Любомльського р-ну Волинської обл.
- Лск – с. Ласків Володимир-Волинського р-ну Волинської обл.
- Мйд – с. Майдан Ковельського р-ну Волинської обл.
- МйдЛ – с. Майдан-Липненський Маневицького р-ну Волинської обл.
- Мрк – с. Маркостав Володимир-Волинського р-ну Волинської обл.
- Мкл – с. Микуличі Володимир-Волинського р-ну Волинської обл.
- Мвн – с. Мовників Іваничівського р-ну Волинської обл.
- Мщн – с. Мощена Ковельського р-ну Волинської обл.
- Нхв – с. Нехворощі Володимир-Волинського р-ну Волинської обл.
- Нйн – с. Нуйно Камінь-Каширського р-ну Волинської обл.
- Обл – с. Облапи Ковельського р-ну Волинської обл.
- Озр – с. Озерце Ківерцівського р-ну Волинської обл.
- Олн – с. Оленине Камінь-Каширського р-ну Волинської обл.
- Прд – с. Паридуби Старовижівського р-ну Волинської обл.
- Птк – с. Петьки Кобринського р-ну Брестської обл.
- Пск – с. Піски Кобринського р-ну Брестської обл.
- Плс – с. Поліське Старовижівського р-ну Волинської обл.
- Прв – с. Привітне Локачинського р-ну Волинської обл.
- Плм – с. Пульмо Шацького р-ну Волинської обл.
- Рдв – с. Радовичі Іваничівського р-ну Волинської обл.
- Свд – с. Свидники Ковельського р-ну Волинської обл.
- Свт – с. Світязькі Смоляри Шацького р-ну Волинської обл.
- Сдл – с. Седлище Любешівського р-ну Волинської обл.
- Слн – с. Сильне Ківерцівського р-ну Волинської обл.
- Скб – с. Скобелка Горохівського р-ну Волинської обл.
- Смл – с. Смоляри Старовижівського району Волинської обл.
- Скр – с. Сокиричі Ківецівського р-ну Волинської обл.
- Слвт – с. Соловатичі Ківерцівського р-ну Волинської обл.
- Слв – с. Солов'ї Старовижівського р-ну Волинської обл.
- Смн – с. Сомин Турійського р-ну Волинської обл.
- Стр – с. Старосілля Іваничівського р-ну Волинської обл.
- Тбл – с. Тоболи Камінь-Каширського р-ну Волинської обл.
- Трч – с. Торчин Луцького р-ну Волинської обл.
- Тлн – с. Тулин Локачинського р-ну Волинської обл.
- Фдк – с. Федьковичі Жабинського р-ну Брестської обл.
- Хвр – с. Хворостів Любомльського р-ну Волинської обл.
- Хтш – с. Хотешів Камінь-Каширського р-ну Волинської обл.
- Чрн – с. Чорниж Маневицького р-ну Волинської обл.
- Шлв – с. Шельвів Локачинського р-ну Волинської обл.
- Ярв – с. Ярівка Горохівського р-ну Волинської обл.
- Ясн – с. Ясне Любомльського р-ну Волинської обл.
-